

5423

✓

✓

125

اسر

بسم الله الرحمن الرحيم

WWW.KUTUB-IR

اعجاز ادبی؛

بازخوانی دو خطبه «موقف» و «بی نقطه» امام علی (ع) در سنت علوم و
فنون ادبی

نویسندگان:

علی عزیزی، علیرضا علیزاده

سرشناسه: عزیزی، علی، ۱۳۶۷-
عنوان قرارداد: خطبه مونهقه فارسی - عربی. شرح
خطبه بی نقطه. فارسی. عربی. شرح
عنوان و نام پدیدآور: اعجاز ادبی: بازخوانی دو خطبه «مونهقه» و «بی نقطه» امام علی (ع) در سنت علوم و فنون ادبی/ نویسندگان علی عزیزی، علیرضا علیزاده.
مشخصات نشر: تهران: سازمان اوقاف و امور خیریه، انتشارات اسوه، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۱۴۲ ص. ۱/۵×۲۱/۵. ص.م.
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۲-۵۷۳-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیا
عنوان دیگر: بازخوانی دو خطبه «مونهقه» و «بی نقطه» امام علی (ع) در سنت علوم و فنون ادبی.
موضوع: علین ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰. خطبه مونهقه -- نقد و تفسیر
موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Khutbah Muneqah -- Criticism and interpretation
موضوع: علین ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰. خطبه بی نقطه -- نقد و تفسیر
موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Dotless Khutbah -- Criticism and interpretation
موضوع: علین ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰. نهج البلاغه -- مسائل ادبی
موضوع: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Nahjol - Balaghah -- Literary aspects
شناسه افزوده: علیرضا، علیرضا، ۱۳۴۴-
شناسه افزوده: علین ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰. خطبه مونهقه شرح
شناسه افزوده: Ali ibn Abi-talib, Imam I. Khutbah Muneqah. Commantaries
شناسه افزوده: علین ابیطالب (ع)، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰. خطبه بی نقطه. شرح
رده بندی کنگره: ۲۹۷/BPT۹:۴۱۳۷/۴۲۲۲م/۵
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۹۵۱۵
شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۳۸۹۷۹

شرکت چاپ و انتشارات اسوه

اعجاز ادبی

بازخوانی دو خطبه «مونهقه» و «بی نقطه» امام علی (ع)
در سنت علوم و فنون ادبی

نویسندگان: علی عزیزی، علیرضا علیزاده

ناشر: انتشارات اسوه

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه بزرگ قرآن کریم (۱۴-۳۶۶۴۲۲۱۱-۰۲۵)

نوبت چاپ: اول

سال نشر: ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بهاء: ۱۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۴۲-۵۷۳-۷

فروشگاه و نمایشگاه دائمی تهران: خیابان انقلاب، ابتدای پل کالج، روبروی خیابان خارک، پلاک ۷۸۷

تلفن: ۶۶۴۱۸۰۹۹ و ۶۶۴۱۷۴۷۰ فاکس: ۶۶۴۱۸۰۲۲

فروشگاه شماره (۲) قم: خیابان ارم، مقابل پاساژ قدس تلفن: ۳۷۷۴۱۲۸۲ فاکس: ۳۷۷۳۷۶۶۰

فروشگاه شماره (۳) قم: بلوار معلم - مجتمع ناشران - پلاک ۳۰ تلفن: ۳۷۸۴۱۷۳۱-۲۳

www.Osvehpub.com www.Osveh.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱۱
امام علی (ع) در کلام بزرگان.....	۱۲
فصل اول.....	۱۵
۱-۱- مقدمه.....	۱۶
۱-۲- خطبه از نظر لغوی و اصطلاحی.....	۱۶
۱-۳- خطبه «مونقه» و «بی نقطه».....	۱۷
۱-۴- مضامین قرآنی خطبه «مونقه».....	۱۹
۱-۴-۱- حمد و ثنای الهی.....	۲۰
۱-۴-۲- رحمت واسعه الهی.....	۲۰
۱-۴-۳- نافذ بودن امر و حکم الهی.....	۲۱
۱-۴-۴- اظهار خضوع و پناه به خداوند.....	۲۲
۱-۴-۵- استعانت از خداوند.....	۲۳

- ۶-۴-۱- ایمان و توکل بر خداوند ۲۳
- ۷-۴-۱- شهادت قلبی به یگانگی خداوند ۲۴
- ۸-۴-۱- یکتایی خداوند ۲۴
- ۹-۴-۱- ذکر صفات خداوند ۲۵
- ۱۰-۴-۱- ازلی و ابدی بودن خداوند ۲۶
- ۱۱-۴-۱- تنزیه خداوند ۲۷
- ۱۲-۴-۱- اسماء الهی ۲۷
- ۱۳-۴-۱- شهادت به رسالت حضرت محمد ۲۹
- ۱۴-۴-۱- حسابرسی اعمال در روز قیامت ۲۹
- ۱۵-۴-۱- توصیف مرگ و اتفاقات پس از آن ۳۰
- ۱۶-۴-۱- برپایی قیامت ۳۴
- ۱۷-۴-۱- توصیف بهشت و جهنم ۳۶
- ۱۸-۴-۱- استغفار از درگاه الهی ۴۱
- ۱۹-۴-۱- استعاذه و طلب مغفرت از خداوند ۴۲
- ۲۰-۴-۱- صلوات بر پیامبر ۴۲
- ۲۱-۴-۱- بیان خصوصیات اسم اعظم خداوند ۴۳
- ۲۲-۴-۱- استعانت از خداوند ۴۳

- ۴۵-۱-۵- مضامین قرآنی خطبه «بی نقطه» ۴۵
- ۴۵-۱-۵-۱- حمد و ثنای الهی ۴۵
- ۴۶-۱-۵-۲- یگانگی خداوند ۴۶
- ۴۶-۱-۵-۳- مشیت الهی ۴۶
- ۴۷-۱-۵-۴- بیان خصوصیات اسم اعظم خداوند و صفات الهی ۴۷
- ۴۸-۱-۵-۵- سفارش به تقوای الهی ۴۸
- ۴۸-۱-۵-۶- صبر و حلم الهی ۴۸
- ۴۹-۱-۵-۷- تدبیر در آفرینش ۴۹
- ۵۰-۱-۶- نتیجه گیری ۵۰
- ۵۳- فصل دوم ۵۳
- ۵۴-۱-۲- مقدمه ۵۴
- ۵۴-۲-۲- فصاحت در لغت و اصطلاح ۵۴
- ۵۵-۱-۲-۲- مؤلفه‌های فصاحت کلمه ۵۵
- ۵۹-۲-۲-۲- مؤلفه‌های فصاحت کلام ۵۹
- ۶۷-۴-۲-۲- مؤلفه‌های فصاحت متکلم ۶۷
- ۶۸-۵-۲-۲- رعایت اعتدال در لفظ ۶۸
- ۶۹-۶-۲-۲- هماهنگی کلمات و محتوا ۶۹

- ۷۰ ۳-۲- بلاغت
- ۷۳ ۴-۲- بلاغت و زیبایی ادبی خطبه «مونقه»
- ۷۴ ۱-۴-۲ همصدائی و هم حروفی (alliteration)
- ۷۵ ۲-۴-۲ تضاد (oxymoron)
- ۷۶ ۳-۴-۲ تلمیح (allusion)
- ۷۷ ۴-۴-۲ تکرار (repetition)
- ۷۸ ۵-۴-۲ مراعات النّظیر (taxi)
- ۷۸ ۶-۴-۲ تنسيق الصفات (regulating adjective)
- ۷۸ ۵-۲- بلاغت و زیبایی ادبی خطبه «بی نقطه»
- ۷۹ ۱-۵-۲ هم حروفی و همصدائی
- ۷۹ ۲-۵-۲ واج آرای
- ۸۰ ۳-۵-۲ سجع
- ۸۰ ۴-۵-۲ موازنه (parallelism)
- ۸۰ ۵-۵-۲ تکرار
- ۸۱ ۶-۵-۲ تنسيق الصفات
- ۸۲ ۷-۵-۲ تضاد (oxymoron)
- ۸۳ ۶-۲- نتیجه گیری

فصل سوم	۸۷
۱-۳- مقدمه	۸۸
۲-۳- هارمونی دو خطبه	۹۲
۱-۲-۳- آرایش واجی در خطبه «مونقه»	۹۵
۲-۲-۳- آرایش واجی در خطبه «بی نقطه»	۹۷
۳-۳- نتیجه گیری	۹۹
فصل چهارم	۱۰۱
۱-۴- مقدمه	۱۰۲
۲-۴- سبک شناسی (stylistic)	۱۰۲
۱-۲-۴- زبانی	۱۰۲
۲-۲-۴- ادبی	۱۰۳
۳-۲-۴- فکری	۱۰۳
۳-۴- سبک شناسی خطبه «مونقه» در سه سطح زبانی، فکری و ادبی	۱۰۴
۱-۳-۴- سبک شناسی زبانی	۱۰۴
۲-۳-۴- سطح آوایی	۱۰۵
۳-۳-۴- سبک شناسی فکری	۱۰۵
۴-۳-۴- سبک شناسی ادبی	۱۰۶

مهمترین عناصر سبکی و مختصات ادبی این خطبه، عبارت‌اند از:..... ۱۰۶

۱۰۶..... ۴-۳-۴-۱- سجع

۱۰۷..... ۴-۳-۴-۲- تضاد

۱۰۷..... ۴-۳-۴-۳- تلمیح

۱۰۸..... ۴-۳-۴-۴- تکرار

۱۰۸..... ۴-۳-۴-۵- مراعات‌النظیر

۴-۴- سبک‌شناسی خطبه «بی‌نقطه» در سه سطح زبانی، فکری و ادبی..... ۱۰۹

۱۰۹..... ۴-۴-۱- سطح زبانی

۱۱۰..... ۴-۴-۲- سطح فکری

۱۱۱..... ۴-۴-۳- سطح آوایی

۱۱۱..... ۴-۴-۴- سبک‌شناسی ادبی

۱۱۱..... ۴-۴-۴-۱- سجع (rhyming)

۱۱۲..... ۴-۴-۴-۲- موازنه

۱۱۳..... ۴-۴-۴-۳- تکرار

۱۱۳..... ۴-۴-۴-۴- تنسیق‌الصّفات

۱۱۴..... ۴-۴-۴-۵- واج‌آرایی

۱۱۴..... ۴-۴-۴-۶- تضاد

۵-۴ - نتیجه گیری ۱۱۵

منابع ۱۱۹

متن دو خطبه «موقف» و «بی نقطه» ۱۲۳

خطبه «موقف» ۱۲۳

خطبه «بی نقطه» ۱۳۷

WWW.KETAB.R

تاریخ، مردانی بزرگ را در دامان خود پرورانده و نام آن‌ها را بر تارک نشانده است. برخی از این مردان در عرصهٔ زبان و بیان، حرف‌های بسیاری برای گفتن دارند. زبان و بیان که قدمتی به درازای بشر نخستین دارد، تاکنون به روند تکاملی خود ادامه داده و در مسیری به سمت جلو با فراز و نشیب‌های فراوان دستخوش تلاطم گردیده است.

امام علی (ع) که در صفات و ویژگی‌های شخصیتی، بی‌نظیر می‌باشد؛ یکی از این بزرگ مردانی است که تاریخ بشر همچو او را به خود ندیده است. جنبه‌های شخصیتی ایشان در ابعاد گوناگون قابل بررسی و دقت نظر است. این پژوهش با بررسی دو خطبه اعجازگونه «موقفه» و «بی‌نقطه» امام علی (ع) در پی بررسی شخصیت ادبی حضرت، آگاهی و تسلط ایشان بر علوم ادبی است.

بی‌شک عصمت و علم لدنی از اختصاصات این معصوم است که از عهده غیر معصوم بر نمی‌آید که خطبه‌ای «بی‌الف» و «بی‌نقطه» بیان کند، در حالی که از ارزش زبانی و ادبی آن نیز چیزی کم نشود. رینولد الین نیکلسون، خاورشناس و محقق انگلیسی می‌گوید: «علی (ع) برجستگی‌ها و فضایل بسیار داشت. او هوشیار، دور اندیش، شجاع، صاحب رای، حلیم، وفادار و شریف بود». به طبع، آشنایی با متون قرآنی و حافظ قرآن بودن، علم لدنی، عصمت و ... سبب شده است که ایشان کلامی بی‌نظیر خلق کند.

امام علی (ع) در کلام بزرگان

ابن سینا، طیب و فیلسوف اسلامی: علی (ع) داناتر از همگان بود. او حدسی نیرومند داشت و همیشه همراه رسول (ص) بود. بخشی از همه افزون داشت؛ پس از پیغمبر، پارساترین، عابدترین و فرزانه‌ترین مردم بود. ایمانش بر همه مقدم، و سخنش از همه فصیح‌تر، و رأیش از همه محکم‌تر بود. به حفظ کتاب خدا و اجرای احکام آن از همه بیشتر توجه داشت. دوستی و یاری او واجب است؛ و در رتبه با پیامبران مساوی است، او سرچشمه قیاضی بود که دانشمندان، دانش‌های خود را بدو استناد دادند.

محمد بن ادریس شافعی، پیشوای مذهب شافعی: آن همه فضیلت‌ها که برای علی بن ابی‌طالب بوده و نقل شده، برای هیچ یک از اصحاب رسول الله نبوده است.

احمد حنبل شیانی، پیشوای مذهب حنبلی: من چه بگویم درباره مردی که فضایل او را دشمنانش از راه کینه‌جویی انکار کردند؛ و دوستانش از ترس و بیم پنهان داشتند. باز از این میان، آن‌قدر فضیلت‌های وی انتشار یافت که خاور و باختر را فراگرفت.

محمد حسین شهریار، شاعر معاصر ایرانی: علی پرورده محمد (ص)، و عمیقاً به وی و امر اسلام وفادار بود. علی تا سرحد شور و عشق، پایبند دین بود. صادق و راستگو بود. در امور اخلاقی، بسیار خرده گیر بود. هم سلحشور بود و هم شاعر، همه صفات لازمه اولیاء الله در وجودش جمع بود.

دکتر طه حسین، دانشمند، ادیب و نویسنده مشهور مصری: علی از قله‌های افراشته روح، فکر و بیان است. در هر زمان و هر مکان برای ما در زندگانی بزرگان، سرچشمه‌ای است روان از حقیقت‌یابی و پند و ایمان و امید که هیچ‌گاه جوشش آن کم نمی‌گردد. مردان بزرگ به سان قله‌های افراشته‌ای هستند که ما با شوق و حسرت به طرف آن‌ها سر می‌کشیم تا دورترین نقطه ارتفاعشان را بنگریم؛ آنان مشعل‌های فروزانی هستند که تاریکی زندگی را از جلو راه و نگاه ما برکنار می‌سازند. این مردان بزرگ‌اند که اطمینان و امید ما را به خودمان، به زندگی و به هدف‌های سعادت‌مندانه و بلندش تجدید و تحکیم می‌کنند. و اگر آنان نبودند ما در روبرو شدن با آینده مجهول، سراپا غرق یأس می‌گشتیم و پرچم سفید تسلیم را به کمک زمان بر می‌افراشتیم و به مرگ می‌گفتم: ای مرگ! ما اسیران و بندگان تو هستیم؛ پس هر چه می‌خواهی بکن!

ولی ما هرگز تسلیم یأس نشده‌ایم و هرگز نخواهیم شد، زیرا پیروزی و کمک با ماست، به شهادت همان کسانی که از میان ما پیروز شدند و فرزند ابوطالب از آنان است. اینان همیشه با ما هستند؛ اگر چه در این بین، فاصله‌هایی دور، از زمان

و مکان وجود داشته باشد. چون نه زمان می‌تواند آواز آنان را در گوش ما خاموش، و نه مکان می‌تواند صورتشان را از ذهنمان محو کند ...

دکتر بولس سلامه، ادیب و حقوق‌دان بزرگ مسیحی می‌گوید: علی (ع) به مقامی رسیده است که یک دانشمند، او را ستاره درخشان آسمان علم و ادب می‌بیند، و یک نویسنده برجسته از شیوه نگارش او پیروی می‌کند، و یک فقیه، همیشه بر تحقیقات و ابتکارات او تکیه دارد. علی (ع) در قضاوت‌های خود استثنایی قائل نمی‌شد، به طور مساوی آنچه را که شایسته بود حکم می‌کرد، و تفاوتی میان ارباب و بنده نمی‌گذاشت.

دانشمند مسیحی، نویسیان می‌گویند: اگر امام علی (ع) این خطیب با عظمت و این گوینده زبردست، امروز در همین عصر، بر منبر کوفه می‌نشست، شما می‌دیدید که مسجد کوفه با آن همه وسعت، از مردم مغرب زمین و دانشمندان جهان برای استفاده از دریای خروشان علم علی (ع) موج می‌زد.